

CHỐNG LẠM DỤNG VÀ NÂNG CAO NHẬN THỨC VỀ TÔN GIÁO Ở THANH NIÊN, SINH VIÊN HIỆN NAY

ĐOÀN NAM CHUNG (*)

Tóm tắt: Bài viết phân tích toàn diện vai trò của tôn giáo trong đời sống xã hội Việt Nam, làm rõ thực trạng nhận thức và những nguy cơ bị lợi dụng tôn giáo ở thanh niên, sinh viên trong bối cảnh toàn cầu hóa và bùng nổ thông tin hiện nay. Từ đó đề xuất hệ thống giải pháp thiết thực nhằm nâng cao nhận thức đúng đắn về tôn giáo, tăng cường khả năng “miễn dịch tư tưởng” cho sinh viên trước các biểu hiện lạm dụng tôn giáo.

Từ khóa: Lạm dụng tôn giáo; nâng cao nhận thức; sinh viên; thanh niên.

Abstract: The article provides a comprehensive analysis of the role of religion in Vietnamese social life, clarifying the current awareness and potential risks of religious exploitation among young people and students in the context of globalization and the information explosion. It then proposes practical solutions to foster a proper understanding of religion and strengthen students’ “ideological immunity” against manifestations of religious abuse.

Keywords: Religious abuse; raising awareness; students; young people.

Ngày nhận bài: 24/8/2025 Ngày biên tập: 09/9/2025 Ngày duyệt đăng: 19/10/2025

Trong lịch sử phát triển của dân tộc Việt Nam, tôn giáo luôn đóng vai trò quan trọng trong đời sống tinh thần và đạo đức xã hội. Trong giai đoạn hiện nay, Đảng và Nhà nước ta vẫn luôn khẳng định quan điểm nhất quán về việc tôn trọng quyền tự do tín ngưỡng, tôn giáo của công dân. Tuy nhiên, các thế lực thù địch, phản động cũng lợi dụng chính sách này để thực hiện âm mưu “diễn biến hòa bình”, thúc đẩy “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” thông qua các hoạt động tôn giáo. Đặc biệt, thanh niên, sinh viên là lực lượng xung kích, tương lai của đất nước, nhưng cũng là nhóm đối tượng dễ bị tác động tâm lý, lôi kéo bởi các luận điệu sai trái. Do đó, việc nâng cao nhận thức về tôn giáo và chống lại sự lạm dụng tôn giáo ở bộ phận này trở thành nhiệm vụ cấp thiết trong công tác giáo dục lý luận, chính trị tư tưởng hiện nay.

1. Tôn giáo và vai trò của tôn giáo

1.1. Khái niệm tôn giáo

Tôn giáo là một hiện tượng xã hội đặc thù, xuất hiện cùng với sự phát triển của ý thức

xã hội, phản ánh nhu cầu tâm linh và những khát vọng về sự siêu nhiên của con người; tôn giáo là “niềm tin vào cái thiêng liêng, vào lực lượng siêu nhiên điều khiển thế giới và số phận con người, cùng với các hành vi tôn thờ các lực lượng ấy”⁽¹⁾. Theo quan niệm chung có tính phổ biến thì một tôn giáo bao gồm đối tượng tôn thờ, giáo lý, giáo luật, lễ nghi và tổ chức.

Ở Việt Nam, tôn giáo tồn tại đa dạng và phong phú, bao gồm các tôn giáo du nhập như Phật giáo, Công giáo, Hồi giáo, Tin lành và các tôn giáo bản địa như Cao Đài, Hòa Hảo... Dù khác nhau về giáo lý, nghi thức nhưng các tôn giáo đều hướng con người tới điều thiện, sống có trách nhiệm với bản thân và cộng đồng.

Trong điều kiện lịch sử - văn hóa cụ thể ở Việt Nam, tôn giáo cũng có nhiều mặt tích cực cần được ghi nhận và phát huy, đặc biệt trong việc giáo dục đạo đức, ổn định xã hội và giữ gìn khối đại đoàn kết toàn dân tộc. Quan điểm chỉ đạo về phát huy sức mạnh đại đoàn kết toàn dân tộc trong Nghị quyết Đại hội XIII của Đảng đã nhấn mạnh cần phải vận động, đoàn kết, tập hợp các tổ chức tôn giáo, chức sắc, tín đồ sống “tốt đời đẹp đạo”, đóng góp

(*) TS; Trường Đại học Điện lực

tích cực cho công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Bảo đảm cho các tổ chức tôn giáo hoạt động theo quy định pháp luật và hiến chương, điều lệ được Nhà nước công nhận. Phát huy những giá trị văn hóa, đạo đức tốt đẹp và các nguồn lực của các tôn giáo cho sự nghiệp phát triển đất nước. Kiên quyết đấu tranh và xử lý nghiêm minh những đối tượng lợi dụng tôn giáo chống phá Đảng, Nhà nước, chế độ xã hội chủ nghĩa; chia rẽ, phá hoại đoàn kết tôn giáo và khối đại đoàn kết toàn dân tộc.

1.2. Vai trò của tôn giáo

Tôn giáo hiện nay không chỉ là một hình thức tín ngưỡng mà còn là một lực lượng xã hội có ảnh hưởng sâu sắc đến đời sống tinh thần của con người, nhất là trong bối cảnh toàn cầu hóa và khủng hoảng các giá trị hiện đại. Vai trò của tôn giáo được thể hiện qua các phương diện cơ bản sau đây:

Thứ nhất, tôn giáo góp phần củng cố nền tảng đạo đức xã hội. Các tôn giáo chân chính đều khuyến khích con người sống trung thực, vị tha, khoan dung, yêu thương đồng loại, hướng thiện và tránh điều ác. Những giá trị này có ý nghĩa rất lớn trong giáo dục nhân cách thanh niên, sinh viên hiện nay⁽²⁾.

Thứ hai, tôn giáo tham gia tích cực vào các hoạt động nhân đạo, từ thiện xã hội như cứu trợ thiên tai, giúp đỡ người nghèo, chăm sóc người bệnh, trẻ em cơ nhỡ... Đây là những đóng góp thiết thực cho cộng đồng, góp phần giảm bớt gánh nặng cho Nhà nước⁽³⁾.

Thứ ba, tôn giáo đóng vai trò trong bảo tồn văn hóa dân tộc. Nhiều nghi lễ tôn giáo đã trở thành nét văn hóa truyền thống, gắn liền với phong tục, tập quán của người Việt Nam, như lễ Vu Lan, lễ Giáng Sinh... với yếu tố tâm linh gắn liền với thờ cúng tổ tiên⁽⁴⁾.

Thứ tư, tôn giáo góp phần củng cố khối đại đoàn kết toàn dân tộc. Tinh thần “sống phúc âm giữa lòng dân tộc” hay “đạo pháp - dân tộc - chủ nghĩa xã hội” thể hiện sự đồng hành giữa các tôn giáo chân chính và sự phát triển của đất nước⁽⁵⁾.

2. Thực trạng nhận thức và nguy cơ lạm dụng tôn giáo ở thanh niên, sinh viên hiện nay

Trong bối cảnh toàn cầu hóa, mở cửa hội nhập quốc tế, cùng với sự phát triển mạnh

mẽ của công nghệ thông tin và mạng xã hội, nhận thức về tôn giáo trong giới trẻ Việt Nam, đặc biệt là trong thanh niên, sinh viên đang có nhiều biến chuyển phức tạp. Bên cạnh những chuyển biến tích cực, vẫn còn không ít biểu hiện lệch lạc, thiếu hiểu biết hoặc bị lợi dụng trong thực hành tôn giáo.

2.1. Những chuyển biến tích cực trong nhận thức

Có thể khẳng định rằng, phần lớn thanh niên, sinh viên hiện nay đã có nhận thức rõ ràng hơn về vai trò của tôn giáo trong đời sống xã hội. Nhiều bạn trẻ nhìn nhận tôn giáo không chỉ đơn thuần là vấn đề niềm tin tâm linh, mà còn là một bộ phận của văn hóa - đạo đức, góp phần định hình giá trị sống, định hướng lối sống lành mạnh, vị tha, yêu thương và trách nhiệm với cộng đồng. Việc tham gia vào các hoạt động tôn giáo truyền thống như lễ Vu Lan, Noel, lễ hội chùa Hương hay các hoạt động thiện nguyện mang tính tôn giáo đã góp phần giáo dục nhân cách và phát huy tinh thần đoàn kết, tương thân tương ái trong giới trẻ⁽⁶⁾.

Ngoài ra, thông qua internet, nhiều sinh viên, học sinh có điều kiện tiếp cận với các tài liệu học thuật, báo chí, tài nguyên số liên quan đến lịch sử và giáo lý của các tôn giáo lớn trên thế giới và tại Việt Nam, từ đó nâng cao hiểu biết và xây dựng thái độ tôn trọng đa dạng tôn giáo - tín ngưỡng. Một số trường đại học đã tích cực lồng ghép nội dung liên quan đến giáo dục đạo đức tôn giáo, văn hóa tâm linh trong các hoạt động ngoại khóa, góp phần làm phong phú đời sống tinh thần của sinh viên⁽⁷⁾.

2.2. Những hạn chế, lệch lạc và nguy cơ bị lợi dụng

Bên cạnh các chuyển biến tích cực, vẫn tồn tại không ít vấn đề đáng lo ngại trong nhận thức và hành vi của một bộ phận thanh niên, sinh viên hiện nay liên quan đến tôn giáo.

Trước hết, hiểu biết về tôn giáo trong một bộ phận không nhỏ thanh niên chỉ ở mức độ cảm tính, dễ rơi vào tình trạng cuồng tín, mù quáng hoặc có nhận thức lệch lạc. Nhiều người trẻ có xu hướng tiếp cận tôn giáo qua mạng xã hội, các hội nhóm trực tuyến

mà không có nền tảng tri thức cơ bản, dẫn đến việc dễ bị tác động bởi các thông tin sai lệch, cực đoan. Các tổ chức phản động và thế lực thù địch thường lợi dụng quyền tự do tôn giáo để truyền bá tư tưởng sai trái, kích động chống phá Đảng, Nhà nước thông qua các kênh mạng xã hội, YouTube, Facebook và các nhóm kín trên Telegram⁽⁸⁾.

Thứ hai, một số sinh viên bị dụ dỗ, lôi kéo tham gia vào các “tà đạo”, “tôn giáo mới” không được công nhận, hoạt động trái pháp luật, gây ra những hậu quả nghiêm trọng về sức khỏe tâm lý, tài chính và học tập. Nhiều vụ việc điển hình như “Hội thánh của Đức Chúa Trời Mẹ”, “Giáo phái Ân điển” hay “Hội nhóm Lửa Thánh” đã len lỏi vào các trường đại học, ký túc xá dưới danh nghĩa truyền đạo, chia sẻ giáo lý yêu thương nhưng thực chất là hành vi truyền bá mê tín dị đoan, phản khoa học⁽⁹⁾.

Thứ ba, tình trạng mê tín dị đoan, tâm lý dựa dẫm vào “thế lực siêu nhiên” thay vì nỗ lực cá nhân ngày càng phổ biến. Một số sinh viên dành quá nhiều thời gian cho việc “cầu tài - cầu may”, đốt vàng mã, xem bói online, dẫn đến suy giảm tinh thần trách nhiệm học tập và lao động. Điều này không những ảnh hưởng tiêu cực đến cá nhân mà còn làm suy yếu năng lực tư duy phản biện và phẩm chất khoa học⁽¹⁰⁾.

Ngoài ra, sự thờ ơ của một bộ phận khác trong giới trẻ với các vấn đề xã hội và tôn giáo, dẫn đến nguy cơ bị dẫn dắt, điều khiển tâm lý và hành động bởi các nguồn tin giả mạo, xuyên tạc. Những người trẻ này thường né tránh các chủ đề chính trị - tư tưởng, phó mặc cho truyền thông “định hướng thay” mà thiếu bản lĩnh để phản biện và lựa chọn thông tin đúng đắn.

Từ những phân tích trên có thể thấy, thanh niên, sinh viên hiện nay đang đứng trước một nghịch lý kép: trong khi một số người được trang bị kiến thức khoa học và có thái độ đúng đắn với tôn giáo, thì lại có không ít người bị ảnh hưởng tiêu cực bởi các biểu hiện lệch lạc, cực đoan, hoặc bị lợi dụng bởi các tổ chức có ý đồ chính trị thông qua chiêu bài tôn giáo.

3. Giải pháp nâng cao nhận thức và ngăn chặn lạm dụng tôn giáo ở thanh niên, sinh viên hiện nay

Có thể thấy rằng việc nâng cao nhận thức và tăng cường khả năng “miễn nhiễm” trước sự lạm dụng tôn giáo trong giới thanh niên, sinh viên cần được thực hiện đồng bộ, toàn diện từ nhiều phía: nhà trường - gia đình - xã hội - chính quyền - bản thân người trẻ. Những giải pháp đưa ra cần vừa có tính định hướng tư tưởng, vừa phù hợp với tâm lý, nhu cầu tiếp nhận thông tin của thế hệ trẻ trong bối cảnh số hóa hiện nay, cụ thể là:

Thứ nhất, cần tăng cường giáo dục chính trị, tư tưởng và nhận thức về tôn giáo một cách khoa học, hệ thống và linh hoạt trong môi trường học đường. Các cơ sở giáo dục đại học cần chủ động lồng ghép nội dung tìm hiểu về tôn giáo, chính sách tôn giáo của Đảng và Nhà nước vào chương trình các môn học như Giáo dục công dân, Pháp luật đại cương, Tư tưởng Hồ Chí Minh, Lý luận chính trị... Việc giáo dục không nên dừng lại ở những lý thuyết khô cứng, mà cần tổ chức các hoạt động sinh hoạt ngoại khóa, diễn đàn sinh viên với sự tham gia của các chức sắc tôn giáo yêu nước, nhà khoa học, chuyên gia nghiên cứu tôn giáo để trao đổi và lan tỏa thông tin chính thống, đa chiều. Cách tiếp cận theo hướng “mềm hóa tư tưởng” sẽ giúp sinh viên dễ tiếp nhận, từ đó hình thành nội lực nhận thức đúng đắn, không bị cuốn vào các cạm bẫy tinh vi núp bóng đức tin.

Thứ hai, phát huy hiệu quả truyền thông đại chúng và mạng xã hội trong công tác đấu tranh chống lại các biểu hiện lợi dụng tôn giáo, đồng thời lan tỏa nhận thức đúng về vai trò tích cực của tôn giáo. Trong thời đại kỹ thuật số, giới trẻ dành nhiều thời gian trên mạng xã hội, nên cần có các chiến dịch truyền thông sáng tạo như podcast, infographic, video ngắn, talkshow..., nhằm phản bác luận điệu sai trái, giải thích dễ hiểu những vấn đề về tự do tín ngưỡng, vạch trần âm mưu “diễn biến hòa bình” thông qua lạm dụng tôn giáo. Cần xây dựng các kênh truyền thông số do sinh viên làm chủ nội dung, để các bạn trẻ vừa là người sáng tạo, vừa là người tiếp nhận,

tạo thành hệ sinh thái truyền thông tích cực mang “hơi thở” sinh viên.

Thứ ba, xây dựng môi trường học đường “miễn nhiễm” với các yếu tố cực đoan tôn giáo thông qua việc nâng cao trách nhiệm quản lý của các phòng công tác sinh viên, ban quản lý ký túc xá và các tổ chức đoàn thể. Trường học cần có cơ chế cảnh báo sớm, phát hiện kịp thời các hội nhóm tôn giáo lạ, trá hình núp bóng lớp học kỹ năng, sinh hoạt tâm linh... len lỏi vào đời sống sinh viên. Việc phối hợp với lực lượng an ninh, công an khu vực để tuyên truyền phòng ngừa, xử lý kịp thời các hành vi lôi kéo là hết sức cần thiết. Bên cạnh đó, cần củng cố vai trò của các tổ chức Đoàn - Hội trong việc giáo dục lý tưởng sống và kết nối sinh viên thông qua các hoạt động thiện nguyện, công tác xã hội, thăm chùa - nhà thờ - đền thánh với góc nhìn văn hóa - lịch sử...

Thứ tư, cần nâng cao vai trò của gia đình trong việc định hướng nhận thức và hành vi tín ngưỡng cho thanh niên. Gia đình là “nơi cắm neo tâm lý” đầu tiên và quan trọng nhất trong đời người, do đó cha mẹ cần dành thời gian lắng nghe, chia sẻ với con về niềm tin, giá trị sống, từ đó giúp con hình thành “hệ miễn dịch tư tưởng”. Việc gia đình, nhà trường quan tâm giáo dục con em từ sớm tinh thần tự chủ, tư duy phản biện, kỹ năng chọn lọc thông tin sẽ giúp các em tránh xa những cám dỗ tâm linh mù quáng và lệch chuẩn. Gia đình cần phối hợp với nhà trường và xã hội để phát hiện kịp thời khi con em có dấu hiệu bị lôi kéo, thay đổi hành vi theo hướng tiêu cực liên quan đến tôn giáo.

Thứ năm, thanh niên, sinh viên phải là chủ thể tự giác và tích cực trong việc nâng cao bản lĩnh, nhận thức và trách nhiệm công dân. Việc sống có niềm tin tôn giáo, tâm linh là quyền cá nhân cần được tôn trọng, nhưng cần hiểu đúng, hành xử đúng, chọn lựa đúng giá trị. Người trẻ cần thường xuyên trau dồi tri thức về văn hóa - lịch sử - pháp luật - tôn giáo để có khả năng phân biệt giữa tôn giáo chân chính và tôn giáo bị biến tướng hoặc bị lợi dụng. Tự rèn luyện bản thân về đạo đức, tinh thần nhân văn, sống hài hòa, biết yêu thương, cống hiến, sẽ là “lá chắn tinh thần” tốt nhất để không rơi

vào mê tín, cực đoan hay bị lôi kéo vào các hội nhóm nguy hiểm núp bóng đức tin.

Tôn giáo là thành tố quan trọng trong đời sống tinh thần của người Việt Nam, góp phần định hướng đạo đức, giữ gìn bản sắc văn hóa và củng cố khối đại đoàn kết toàn dân tộc. Việc nâng cao nhận thức và phòng ngừa sự lạm dụng tôn giáo là trách nhiệm chung của gia đình, nhà trường, xã hội và bản thân người trẻ. Chỉ khi hiểu đúng và sống đúng với tinh thần tôn giáo chân chính thì thanh niên, sinh viên mới thực sự trở thành lực lượng tiên phong trong xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh, góp phần giữ vững an ninh tư tưởng và phát triển đất nước bền vững, lành mạnh./.

Ghi chú:

(1) Trần Văn Giàu, *Chủ nghĩa yêu nước Việt Nam*, Nxb TP. Hồ Chí Minh, H.1993.

(2) Nguyễn Thị Phương, *Vai trò của tôn giáo trong giáo dục đạo đức cho sinh viên hiện nay*, Tạp chí Giáo dục và Xã hội, số 58, H.2019, tr. 44 - 48.

(3) Ban Tôn giáo Chính phủ, *Sách trắng tôn giáo Việt Nam*, Nxb Tôn giáo, H.2022.

(4) Phạm Văn Đức, *Tôn giáo và văn hóa truyền thống Việt Nam*, Nxb CTQG-ST, H.2018.

(5) Ban Tuyên giáo Trung ương, *Công tác tôn giáo trong tình hình mới*, Tài liệu bồi dưỡng lý luận chính trị cho cán bộ, đảng viên, H.2021.

(6) Cổng Thông tin điện tử Chính phủ, *“Phát huy vai trò của tôn giáo trong giáo dục đạo đức xã hội”*, H.2023.

(7) Viện Nghiên cứu Tôn giáo - Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam, *“Thanh niên và tôn giáo trong bối cảnh xã hội hiện đại”*, H.2021.

(8) Ban Tôn giáo Chính phủ, *Tình hình lợi dụng tôn giáo để tuyên truyền chống phá trên không gian mạng*, H.2022. Xem: <https://btgcp.gov.vn/>.

(9) Báo Nhân Dân điện tử, *“Cảnh giác với thủ đoạn lôi kéo sinh viên tham gia tà đạo tại ký túc xá”*, H.2022. Xem: <https://nhandan.vn/canh-giac-voi-thu-doan-loi-keo-sinh-vien-tham-gia-ta-dao-post690318.html>.

(10) Tạp chí Tuyên giáo, *“Mê tín dị đoan và hệ lụy trong giới trẻ hiện nay”*, H.2021. Xem: <https://tuyengiao.vn/>.